

Смагула Я.,
Студентка магістратури
Інститут журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Smahula Yana,
Master Student,
Institute of Journalism
Taras Shevchenko
National University of Kyiv

УДК 007:82-9

Есеїстика Володимира Базилевського у збірнику «І зав'язь дум, і вільний лет пера»: ідея та проблематика

Volodymyr Bazylevskyi's Essays in the Collection «A Set of Ideas and a Free Flight of Pen»: an Idea and Perspective

У статті розглянуто концепцію літературно-критичних есе Володимира Базилевського у збірнику «І зав'язь дум, і вільний лет пера», визначені ідея та проблематика.

Ключові слова: Володимир Базилевський; есе; ідея; проблематика.

In the contemporary Ukrainian journalism, the genre “essay” is the most dynamically developing genre. The Ukrainian essay was certainly represented much earlier, in particular during the period of national revival in 1917-1920, but recently this genre has become a notable phenomenon in journalism.

In this research the objective of the study is to describe the essays of the Ukrainian writer Volodymyr Bazylevskyi, represented in his collection “A Set of Ideas, and a Free Flight of Pen”, defining his author's position and the main idea of his work.

The study stipulates performing the following tasks: to trace the history of essay genre in the world and domestic journalism; to systematize and to generalize the scientific approaches to the theory of essay genre; to analyze the genre features of essay and its typological peculiarities; to reveal the artistic and journalistic specifics, themes and issues of V. Bazylevskyi's work.

In order to achieve this objective and to implement these tasks we used such methods as analysis and generalization as well as biographical and historical methods and the method of documents analysis. With the help of historical method we could define Volodymyr Bazylevskyi's view as a writer, who marked a place for himself in contemporary journalism as to socio-political phenomena of the time. Also we determined his civil position, in particular, as to his view on development of literature. The study used also a biographical method to study the Ukrainian writer's history of life and works, which in turn gave an opportunity to analyze why the author took a certain position as to the social life of Ukraine. Also we used the method of analysis of the text, which allowed to determine the main idea and issues of Volodymyr Bazylevskyi's essay, published in the collection “A Set of Ideas, and a Free Flight of Pen”.

We can conclude that the author treats to literature with tenderness and respect. A special feature of his essay is using the poems by other writers, an analysis of their semantic meaning. Such attitude to poetry is natural, as V. Bazylevskyi is primarily a poet. When reading his essay, one can learn certainly some new historical facts that were either unknown or ignored. It gives an opportunity to look at some new phenomena in a new way. Also the essay genre requires of the author to raise actual socio-political issues. V. Bazylevskyi problematizes the persistent literature related issues, in particular, the outlook to this issue in the Soviet period.

Keywords: Volodymyr Bazylevskyi; essay; idea; perspective.

Вступ. У сучасній українській журналістиці серед багатьох жанрів найбільш динамічно розвивається жанр «есе». Певна річ, що українська есеїстика була представлена набагато раніше, зокрема у період національного відродження 1917–1920 рр., але саме в останні часи цей жанр став помітним явищем у журналістиці.

До цього жанру в своїй творчості звертаються

такі популярні письменники як Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Микола Рябчук, Василь Скуратівський, Оксана Пахльовська, Ярослав Грицак, Костянтин Москалець, Володимир Базилевський та ін.

Природно, що українська есеїстика цікавить сучасних науковців. Проблеми, які нині розглядають вчені, стосуються генези жанру, його

типологічних різновидів та специфіки функціонування.

Володимира Базилевського ми знаємо як українського поета, письменника, літературного критика та перекладача. Його публіцистичні твори регулярно з'являються у періодичній пресі, а також вміщені в книгах «Лук Одисей», «Холодний душ історії» та «І зав'язь дум, і вільний лет пера».

В його публіцистиці простежується чітка авторська позиція, критичне ставлення до диктату влади та суспільства, які нав'язують людині свої правила. Публіцист ділиться з читачами своїми роздумами про історію України, змушуючи замислитись над процесами, які відбуваються в країні, виробити власне ставлення до них. Увагу есеїста привертають стосунки літераторів, митців і влади. Він гостро розвінчує у своїх творах ті негативні процеси, які мають місце в житті.

Переважає більшість наукових досліджень присвячена творчості окремих письменників – І. Дзюби, Є. Сверстюка, В. Барки, О. Забужко, Ю. Андруховича, а також комплексному баченні жанру в історії ЗМІ. Проте публіцистична творчість Володимира Базилевського досліджена недостатньо.

У цьому дослідженні приділено увагу саме есеїстичній творчості українського письменника, розглянуто його авторську позицію, виокремлено ідею творів.

Метою дослідження є опис есеїстичної творчості Володимира Базилевського, висвітленої у збірнику «І зав'язь дум, і вільний лет пера», з'ясування основної проблематики його творів.

Реалізація дослідження передбачає виконання таких завдань:

- простежити історію розвитку жанру есею у світовій та вітчизняній журналістиці;
- систематизувати й узагальнити наукові підходи до теорії жанру есею;
- проаналізувати жанрові особливості есею та його типологічні особливості;
- розкрити художньо-публіцистичну специфіку, тематику та проблематику есеїстики В. Базилевського.

Об'єкт дослідження – жанрові особливості есеїстики, її специфіка в публіцистичному відображенні дійсності. Предмет дослідження – есеїстика Володимира Базилевського, її проблематика, громадянська позиція автора.

Теоретичне підґрунтя. Жанр «есе» в українському журналістикознавстві вивчали І. Михайлин, В. Здоровега, М. Балаклицький, С. Шебеліст, О. Ципорука, О. Глушко, С. Квіт.

Харківський дослідник М. Балаклицький, спираючись на численні визначення есею, запропонував найзагальнішу дефініцію. «Есе (від

фр. *essai* – проба) – невеликий за обсягом прозовий твір гнучкої композиції, що подає особистий погляд автора із заявленої теми» [1, с. 28].

Українська публіцистика багата масивом есеїстичних творів, який представлений відомими та авторитетними авторами: Є. Маланюком, В. Баркою, Д. Донцовим, У. Самчуком, К. Москальцем, Є. Сверстюком, В. Цибулькою, Ю. Андруховичем, О. Забужко, В. Базилевським та іншими літераторами. Різноманітні міжнародні премії та увага спільноти свідчать про актуальність та значущість їхніх художніх здобутків.

Найбільш активний розвиток жанру есе в українському літературному просторі простежується з 90-х років ХХ ст., тобто з моменту проголошення незалежності. Звільнення есеїстики від цензури сприяло посиленню читацької уваги до цього жанру. Нині вже існує низка наукових праць, присвячених жанру есею, творчості відомих українських есеїстів.

Досліджуючи критичну спадщину Василя Барки, українська дослідниця Г. Швець вивчала жанрову форму есею («Есеїстика Василя Барки: жанрова специфіка та проблематика»). Не меншої уваги заслуговує дослідник С. Шебеліст та його статті, на які можна вважати українською традицією вивчення цього жанру.

Значний доробок в теорії жанру есе зробив С. Квіт, який встановив зв'язок української есеїстики з журналістською творчістю. Зв'язок, на думку вченого, полягає в поширенні ідеології та національного відродження, яких не вистачає українському суспільству. Вчений у своїй монографії також акцентує увагу на творчості Д. Донцова, зазначаючи, що «есеїстика Дмитра Донцова мала вплив не лише на покоління сучасників. Ідеологічна цільність його натури та бурхлива діяльність згуртованого ним «вістниківського кола» стали найсильнішим виявом духовного життя України міжвоєнних часів» [2, с. 20].

Також вагомий внесок в дослідження есе зробив і О. Глушко в своїй монографії «Художня публіцистика: європейські традиції та сучасність», де один з розділів присвятив жанру есею. Він зазначає: «Прискорена циркуляція інформаційних потоків, «всесвітня павутина» залишають дедалі менше часу для мислення й роботи душі. А людині ж важливо не тільки знати про все, а й пізнавати – себе у світі і світ у собі. Перевіреним інструментом такого пізнання є й один з найцікавіших і найзагадковіших жанрів художньої публіцистики – есе» [3, с. 152].

О. Глушко досліджує творчість відомих світових та українських есеїстів, починаючи з родоначальника жанру Мішеля Монтеня: «Досліди» Монтеня – це макрокосмос думок, спостережень, сентенцій, висновків, порівнянь,

аналогій, народжених у процесі двадцятирічної творчої роботи автора, збагачених його досвідом, почуттям, мудрістю й огранених живим, точним, образним словом» [3, с. 157]. Крім цього, дослідник акцентує увагу на есеїстичних творах європейських філософів та літераторів: Ф. Бекона, Дж. Локка, Ф.-М. Вольтера.

Не проходять повз увагу О. Глушка й українські діячі: Іван Вишенський, Лазар Баранович, Іоаникій Галатовський, Микола Хвильовий, Сергій Єфремов, Олександр Довженко, Максим Рильський, Олесь Гончар, Олександр Сизоненко, Володимир Базилевський, Юрій Андрухович та Оксана Забужко.

Дослідник описує авторську позицію досліджуваних есеїстів, проблеми, які порушуються у їхніх творах, художні засоби, підкреслюючи індивідуальність авторів: «Розкутість стилю, вільний політ авторської думки, асоціативність мислення, суб'єктивне сприйняття ти чи інших явищ, подій, людських вчинків і характерів – відкриває у цьому жанрі необмежений простір для творчості. Вже з самої природи есе впливає необхідність пошуку, відкриття. Автор має право на власне бачення життєвих реалій, що стали об'єктом його уваги. Суворі канони, усталені погляди, будь-які схеми чи нормативні обмеження втрачають свою силу. Есеїст створює власну модель реальності, надаючи їй індивідуалізованого забарвлення» [3, с. 153–154].

Як ми бачимо, науковці вивчають жанр «есе» з абсолютно різних сторін. Спираючись на їх праці, на нашу думку, слід визначити три напрями дослідження цього жанру:

1. Визначення поняття есе, його особливості, функції, види та типологія;
2. Історія розвитку жанру в світі та на теренах України;
3. Акцент на творчості окремих українських та світових есеїстів.

Можна зазначити, що більшість науковців намагаються дати повну характеристику жанру, простежити тенденції його розвитку, спираючись на творчість окремих есеїстів як світових, так і українських.

Методи дослідження. Досягненню мети і вирішенню поставлених завдань сприяють загальнонаукові методи дослідження: аналіз та узагальнення. А також біографічний, історичний методи і аналіз документів.

За допомогою історичного методу з'ясовано погляд Володимира Базилевського як письменника, який залишив слід в сучасному журналістикознавстві, на тогочасні суспільно-політичні явища, визначена його громадянська позиція. Зокрема мова йде про його погляд на розвиток літератури.

У дослідженні також використано біографічний метод, за допомогою якого досліджено історію життя та творчості українського письменника, що в свою чергу, дало можливість проаналізувати, чому автор зайняв ту чи іншу позицію щодо суспільного життя України.

Також використано метод аналізу тексту, який дав змогу визначити головну ідею та проблематику есе Володимира Базилевського, опублікованих у збірнику «І зав'язь дум, і вільний лет пера».

Результати дослідження. Володимира Базилевського ми знаємо як українського поета, письменника, літературного критика та лауреата державної премії імені Тараса Шевченка.

Крім цього, він отримував літературну премію імені Павла Тичини за книгу «Колодязь», премію імені Володимира Свідзінського за поетичні збірки «Віварій» і «Кінець навігації», премію Євгена Плужника за книгу «Крик зайця», а за есе «Холодний душ історії» отримав Міжнародну літературну премію імені Пантелеймона Куліша [4].

За віком Володимира Базилевського відносять до покоління «шістдесятників», хоча письменник набув популярності вже в кінці 70-хх – на початку 80-х років, коли вийшли збірки його віршів «Побачення з тобою» (1978), «Допоки музика звучить» (1982), «Чуття землі небесне» (1983), «Труди і дні» (1984) та ін. [4].

Також Володимир Базилевський є автором книжок поезії «Поклик простору» (1977), «Вибране» (1987), «Колодязь» (1988), одностомника вибраних поетичних творів «Вертеп» (1992), «Вокзальна площа» (1995), «Украдене небо» (1999), «Віварій» (2004), «Кінець навігації» (2004), «Крик зайця» (2004), «Читання попелу» (2007), «Шляхами вітру» (2011) та збірок есе «І зав'язь дум, і вільний лет пера» (1990), «Лук Одиссеїв» (2005), «Холодний душ історії» (2008) [4].

Критики та науковці знаходять у ліричних переживаннях поезії В. Базилевського глибокий і яскравий психологізм «з не завжди звичним “благополучним” забарвленням» [5]. Літературознавці підкреслюють вміння В. Базилевського перетворювати звичайний факт у душевну драму, красу пейзажу в опис психологічного стану людини.

Свій збірник літературно-критичних есе «І зав'язь дум, і вільний лет пера» В. Базилевський починає з ліричного вступу, який має назву «Птахи – книги». В ньому автор порівнює книги з птахами в польоті: «Є в цьому щось хвилююче і значуще. Розгорнута як розпростерті крила. Я заглиблююсь в неї і відчуваю, що крилатію сам. Крила – книги, крила – мої...» [6, с. 3].

Вже з першого ліричного абзацу ми бачимо, що автор висловлює власне ставлення до книг,

особисте відчуття від процесу читання та подає значення книг у своєму житті. Цей збірник присвячений саме літературі, її ролі у житті окремого індивіда та соціуму. Автор недаремно написав такий ліричний вступ, підкреслюючи, про що буде йти мова в його збірнику: про книги, письменників та літературу.

Збірка «І зав'язь дум, і вільний лет пера» складається з 22-х есе, які присвячені творчості Івана Буніна, Євгена Плужника, Тараса Шевченка, Олександра Пушкіна, Лесі Українки та ін.

Перше його есе називається «Що література може?» і поділяється на кілька розділів. Базилевський ще в перших рядках зазначає, що з цим питанням він звертається «не тільки до уявного опонента, а й до самого себе» [6, с. 4]. І шукаючи відповідь на це запитання, автор зазначає: «Щоб відповісти на нього, треба для початку погортати сторінку недавнього історичного досвіду. Того самого, під вагою якого так важко випростується душа...» [6, с. 4].

Базилевський має на увазі часи правління Йосифа Сталіна, коли народ сліпо вірив своєму правителю, а література під політичним тиском стала зааганжованою: «Люди, які захищають Сталіна, позбавлені уяви, або ж не мають серця» [6, с. 4].

Доводячи заявлену точку зору, автор пригадує історичні фотографії з вітчизняних таборів, датовані 1953 р. Він описує кладовища, де на могилах не людські імена, а лише номери. Тобто Володимир Базилевський не лише посилається на історичні документи, а ділиться своїм враженням від побаченого: «Вираз “табірний пил” наповнювався реальним змістом. Мертві позбавлялися останнього милосердя – права на пам'ять...» [6, с. 4].

Автор згадує, ким був Сталін за освітою та підкреслює абсурд його вчинків. Базилевський зазначав, що Сталін вивчав науку про віровчення. Увесь парадокс в тому, що не зважаючи на це, він катував та вбивав мільйони людей. Він пише: «Виразна двійка напроти «закону божого», треба розуміти видавалася як заслуга, як неприйняття майбутнім марксистом релігійного світогляду. Але разом з тим грядущий «государь вся Русі» не засвоїв і основ християнської моралі, отже, й заповіді – «не убий»...» [6, с. 5]. Володимир Базилевський досить тонко помітив сутність тогочасного буття: народ стає залежним від любові чи нелюбові правителя.

Також у цьому есе публіцист згадує і Павла Тичину. Відомо, що багато літературознавців зазначають, що у часи Сталіна, творчість Павла Тичини стала зовсім іншою, ніж його рання творчість. Автор називає його ранню творчість геніальною, а творчість наступних років – невід-

повідністю. «Визначальна риса Тичининого обдарування – здатність бачити світ у його первородстві, який рослинний наїв молодих віршів, що зворушують до сліз, – перетворюються у свою протилежність – споглядальність, окличну дидактику й риторичку» [6, с. 10]. На його думку, другою невідповідністю поета є те, що Павло Тичина в трагізм повсякдення додавав замилювання, а не людського болю. В. Базилевський зазначає, що не поділяє погляди критиків та їх звинувачення поета, але висловив надію, що десь у його шухляді знайдуть саме рядки болю, з яким зіткнувся народ у той час.

Володимир Базилевський робить висновок: «Правда факту – ще не вся правда. Вища правда – правда синтезу. Друга без першої неможлива, але тільки нею й живе література. Дефіцит цієї другої вищої правди існує і в умовах гласності. Перо за інерцією досвіду минувшини часто зупиняється на півдорозі. Література недоумовленостей – ляклива література. Тут доречно послатися на М. Зощенка: “письменник з переляканою душею – це вже втрата кваліфікації”. Ось така невесела діалектика» [6, с. 11].

В іншій частині цього есе автор порушує питання екології, проводячи певні паралелі. Він підкреслює, що чим більше з'являється публікацій про екологічні проблеми, тим важче їх розв'язати. Враховуючи трагедію в Чорнобилі, автор зазначає, посилаючись на вислів французького письменника Поля Валері, що «розум, можливо, один із засобів, який обраний всесвітом, щоб швидше з собою покінчити» [6, с. 11]. Володимир Базилевський говорить про силу землі, природи, рослин та тварин. На його думку, саме це є найпрекраснішим у світі. І до яких згубних наслідків після трагедії у Чорнобилі призвело мовчання. Він робить акцент на тому, що у житті, природі і в літературі слід все називати своїми іменами. На його думку, неназване – значить не зрозуміле і невідоме.

Звертаючись в есе до сили природи, письменник говорить, що в світі все закономірно та послідовно, одне змінює інше. Аналогічне відбувається і в літературі: «Література, якщо вона має право називатися нею, підсвідомо сповідує невблаганний закон природи – все важливе, все взаємопов'язане. Нехтування одним неминуче б'є по іншому. Зміщення таких одвічних понять, як правда і кривда, – протиприродне за своєю суттю. Це все одно, що ранні трави змусити рости в передзимову пору» [6, с. 15].

Наступну частину свого есе Володимир Базилевський присвячує людським взаєминам, коли «людина втомилась від людини». Автор ділиться з читачем своєю думкою щодо деградації у суспільстві. Він пише: «Удосконалюється

апаратура, клініки обладнуються найновішою технікою, а керує іноді «парадом» звичайний хам і чинуша» [6, с. 17]. У відносинах між пацієнтами та медперсоналом, за словами автора, хамство стає інфекцією, що передається від лікарів до молодшого медперсоналу, а потім і до студентів-практикантів. В. Базилевський робить висновок: «Небагато може література у кожному конкретному випадку. Надто повільна і непримітна для ока робота по вдосконаленню душ. Та доки вона продовжується, живе й надія, що люди стануть кращими» [6, с. 18].

В останній частині цього есе йдеться про мову, зокрема українську, коли у період Радянського Союзу на її шляху були постійні перешкоди. В. Базилевський зазначає: «Катастрофічно, коли уже в літах юних майбутній громадянин переймається відчуттям вторинності своєї культури. Мовна проблема породжує рабську психологію і навпаки. Ненормальність уже в тому, що український інтелігент почувається в гостях у себе вдома. І не раз змушений іти на компроміс із совістю, аби не виділятися, бути як усі» [6, с. 19]. Він зазначає, що в таких умовах важко з'явитись конкурентоспроможній літературі.

Крім мови, автор порушує питання архітектури, акцентуючи увагу на тому, що для кожної країни, кожного народу важлива наявність свого індивідуального стилю в архітектурі, як частини народної культури в цілому. Базилевський критикує масову архітектуру радянських часів, коли різні будівлі були абсолютно однаковими або мали незначну різницю.

«Архітектура – дзеркало духовності покоління. Що ж ми маємо? Понуру одноманітність, де немає за що зачепитися оку» [6, с. 21]. Володимир Базилевський підкреслює неповторний ландшафт Києва та оригінальну архітектуру: «Погляньте на княже місто, на Сирець і доколішні околиці з боку хмарочоса лікарні Будинку вчених. Який поштовх уяві дають київські гори, яри Гончарів і Дігтярів, чаша Подолу» [6, с. 21].

Враховуючи все вищесказане, автор зазначає, що література спроможна на великі справи, коли їй не заважають і не роблять перешкоди, але на фоні тогочасного становища культури, література знаходилась в розгубленому стані. Так, на його думку, літературі потрібна переоцінка цінностей: «Пряме завдання літератури – перебудувати уми. Але, щоб з цим справитися, їй самій необхідно оновитися» [6, с. 23].

Таким чином, Володимир Базилевський робить чотири висновки, що ж може література та які функції вона виконує:

1. Література – це пам'ять. Адже, історію можуть переписувати, історичні факти фальсифікувати. А от почуття людини, яка переживає

певний період суспільно-політичного життя, залишається на сторінках літературних творів. Головне, на думку есеїста, передавати нащадкам правдиву інформацію і не боятися показати це обличчя правди, яким би воно не було.

2. В літературі важливо називати всі речі своїми іменами.

3. Література призначена для «вдосконалення душ».

4. У літературі важливо зберегти оригінальність та унікальність культури свого народу.

Як ми зазначали вище, Володимир Базилевський деякі свої есе присвячує творчості видатних письменників та поетів. Наприклад, наступне його есе присвячене творчості Тараса Шевченка. Здавалось би, що про нього можна написати нове, якщо його творчість досліджувалось не один десяток літ. Однак В. Базилевському вдається подати свіжий погляд на його вірші, надати можливість і читачеві по-новому поглянути на вірші, які вже читані-перечитані.

Це підтверджує його вступ: «Повільно гортаю факсимільне видання “Більшої книжки” – зібрання чистових автографів Шевченка. Напружено вдивляюся в знайомі рядки в надії досягнути щось таке, що вперто не відкривалось сьогодні» [6, с. 26]. В. Базилевський нагадує і собі самому такий спосіб: «Ще один шедевр – “Тече вода з-під явора”. Мало знати його напам'ять. Треба вжитися в факсимільний текст, розчинитися в ньому, прочитати його вголос, і тоді відкриється щось таке, що словам не підвладне...» [6, с. 27].

У віршах Шевченка автор шукає філософський сенс, він постійно запитує себе самого, чому видатний письменник та поет використовує саме це слово, а не інше. Особливо цікавим є те, що Базилевський замислюється, про що ж думав автор, коли писав цей вірш? Особливо, коли хворів і писав вже останні свої вірші. А читачеві автор пропонує увити, яким був Тарас Шевченко напередодні своєї смерті. Він наводить один з останніх віршів митця. І зупиняється детально на дієсловах, які використовує автор, та захоплюється: «...як вдалося Шевченку добитися такої сюжетної насиченості, сконденсованості думки і почуття? За рахунок чого? Дієслів! У десяти рядках – 15 дієслів!» [6, с. 28].

Володимир Базилевський звертає увагу майже на все, про що писав Шевченко у своєму щоденнику, зокрема про купівлю ґрунту для садиби. Він підкреслює, як вже хворий митець кваліфікував своїх друзів зайнятися цією справою, постійно їх питав. Напередодні своєї смерті Шевченко був упевнений, що на Батьківщині йому полегшає.

Як ми бачимо, Володимир Базилевський звернув увагу на конкретний період життя Шевченка,

перечитував його вірші і ділився своїми роздумами та почуттями з читачем. Звісно, в есе простежується авторське «Я», однак В. Базилевський неодноразово звертається і до читача: «Зверніть увагу», «Уявіть» і под.

Третє есе, на яке, на нашу думку, слід звернути увагу, це «Україніка Івана Буніна», в якому В. Базилевський розглядає творчість Івана Буніна у новому ключі. Вже з перших рядків есеїст підкреслює унікальність Буніна: «Я не знаю іншого російського письменника, у якого б українська тема відбилася з такою повнотою і блиском, як в Івана Буніна» [6, с. 17]. В. Базилевський пише, де і коли Бунін жив в Україні, в яких містах. І особливо він описує спогади російського письменника, посилаючись на листи та слова його ближнього оточення. «У “Записах” Буніна також знаходимо згадку про гоголівські місця, про ночівлю в Миргороді, про поїздку в Полтаву, про “Кременчук, міст, сонце, жовто-каламутний Дніпро”. Живі деталі пейзажів, люди...» [6, с. 67].

Як і в попередньому есе, яке ми розглянули, автор намагається показати читачеві і собі самому Буніна з іншою сторони, про яку ще ніхто не знав або знав та не звертав увагу. Перш за все, автор зазначає, про що думає автор, перебуваючи в українському місті. Есе наповнене рядками віршів Буніна, в яких Базилевський бачить український слід.

Ось, що автор пише: «Українська тема у віршах Буніна має виразний розповідний, описовий характер. Його ліричне “я” в них справді ніби за лаштунками і рідко коли виходить на авансцену. Хоч виразність картин від цього не втрачається» [6, с. 54].

В есе письменник згадує і про відомий роман Буніна «Життя Арсенєва», в якому російський письменник «не прохопився жодним словом про причини, які змусили українських селян зважитися на відчайдушний крок – переселення на “край світу”» [6, с. 58]. Базилевський передає душевний стан героя Буніна, його почуття, викликані тим, як жителі знімаються всією громадою, щоб вирушити на чужу та невідому землю. Однак зазначає: «Не те в оповіданні. В його роздумливо-елігійному, піднесено-ліричному тоні висловлено глибоке співчуття до знедолених» [6, с. 58].

Крім цього, автор вважає за потрібним звернути увагу і на оповідання «На дачі», яке побудоване на полтавському матеріалі. В ньому, на думку автора, Бунін висловив свою любов до українського фольклору. Виходячи зі свого аналізу, В. Базилевський робить висновок: «Буніна треба читати повільно, смакуючи і заглиблюючись у кожен фразу. Непроста це, але ж яка

захоплююча робота! Без неї не збагнути цього густопису, цієї пташиної зірності і глибини проникнення» [6, с. 59].

Досліджуючи тему, Базилевський не міг оминути і ставлення Буніна до Шевченка: «Шевченко – з тих небагатьох імен, любов до яких Бунін проніс до кінця життя. Творчість Кобзаря сприймалася ним без усяких застережень, з незмінним захопленням» [6, с. 76].

Висновки. Збірник есе Володимира Базилевського «І зав’язь дум, і вільний лет пера» містить в собі не лише роздуми автора про літературу як галузь, а свіжий погляд на творчість відомих письменників, як українських, так і російських, які висвітлювати тему України. Часто публіцист не погоджується з критиками, які досліджували творчість того чи того письменника. Можна сказати, що В. Базилевський критикує їх за те, що вони на щось не звернули увагу або розкрили обрану тему недостатньо. Водночас В. Базилевський використовує праці критиків, які «досить тонко підмітили» важливі деталі.

У збірнику есеїст постійно посилається на дослідження літературознавців. Спираючись на це, він висловлює чітку позицію, аргументує власні судження. При цьому, публіцист не претендує, щоб читач погоджувався з ним. Мабуть, саме це і створює атмосферу повної довіри читача до автора.

Як і властиво жанру «есе», письменник використовує такі вирази як «я пам’ятаю», «я відчуваю», «я не знаю», «я погоджуюсь», за допомогою яких і створюється певний образ самого В. Базилевського, його авторського «я».

Можна зробити висновок, що автор ставиться до літератури з ніжністю та повагою. Особливою рисою його есе є використання віршів інших письменників, аналіз їх смислового навантаження. Така любов до віршів природна, оскільки В. Базилевський насамперед поет.

Безумнівно, читаючи його есе, можна дізнатись щось нове: нові історичні факти, які раніше були або невідомими, або на них не звертали уваги. Це і дає можливість подивитись по-новому на деякі явища.

Жанр «есе» також вимагає від автора порушення актуальної суспільно-політичної проблематики. В. Базилевський порушує «вічні теми», що стосуються літератури, ставлення людини до неї, зокрема й проблему літератури радянського періоду.

Список літератури

1. Балаклицький М. А. Есе як художньо-публіцистичний жанр: метод. матеріали для студ. зі спец. «Журналістика». Харків :ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. 74 с.

2. *Kvit* С. М. Есеїстичний семінар : метод, матеріали до курсу «Основи герменевтики». Київ : Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.», 2004. 225 с.

3. *Глушко* О. К. Художня публіцистика : європейські традиції і сучасність: Моногр. Київ : Арістей, 2010. 192 с.

4. *Історія української літератури* у 2-х книгах. Книга 2, частина II. За ред. Дончика В.Г. // Володимир Базилевський (1937 р.н). URL : <http://litmisto.org.ua/?p=2027&page=2> (дата звернення 01.06.17).

5. *Литвиненко* С. Відображення діалогу традицій та сучасності української культури в поезії В. Базилевського // *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. 2011. Вип.35. С. 320–325.

6. *Базилевський* В. О. І зав'язь дум, і вільний лет пера: Літературно – критичні статті, есе, студія одного вірша. Київ : Рад. письменник, 1990. 318 с.

Надійшла до редколегії 02.06.2017

References

1. *Balaklytskyi*, M. A. (2007), Essay as an Art-Journalistic Genre: Methodical Materials for Students on the Specialty “Journalism”, KhNU imeni V. N. Ka-

razina, Kharkiv, 74 p.

2. *Kvit*, S.M. (2004), The Essay Discipline-Related Seminar: Methodological Materials on the Discipline “Fundamentals of Hermeneutics”, Nats. un-t “Kyievo-Mohylian. akad.”, Kyiv, 225 p.

3. *Hlushko*, O.K. (2010), Artistic Journalism: the European Traditions and Modernity: a Monograph, Aristei, Kyiv, 192 p.

4. *Donchuk*, V.H. (Ed.) (1995), History of Ukrainian Literature of the XXth Century. In Two Volumes, vol. 2, part II (1960-1990), Lybid, Kyiv, 509 p., available at: <http://litmisto.org.ua/?p=2027&page=2> (accessed 01.06.17).

5. *Lytvynenko*, S. (2011), “Representation of the dialogue among traditions and contemporaries of Ukrainian culture in V. Bazylevskyi's poetry”, *Literatura. Folklor. Problemy Poetyky* 2011, no. 35, pp. 320-325 (application date 01.06.17).

6. *Bazylevskyi*, V. O. (1990), A Set of Ideas, and a Free Flight of Pen: Literary – Critical Articles, Essays, One Poem Studio, Rad. pysmennyk, Kyiv, 318 p.

Submitted 02.06.2017

